

A kultúra napszámosa

Interjú részletek Mihályfi Mártával, a Magyar Népfőiskolai Társaság főtítkárával készült beszélgetésből

Az interjú teljes terjedelemben az októberben megjelenő „Civil kurázi” című könyvben lesz olvasható.

Az interjút készítette Tibori Tímea

Tibori Tímea: ...a civil társadalom számára óriási nehézségeket jelentett az, hogy egy soha meg nem élt, teljességében meg nem élt demokráciát kellett volna most megtölteni mégiscsak új tartalommal. Közben elveszített a civil társadalom jelentős személyeket, akiknek azért volt gyakorlatuk és műveltségük ahhoz, hogy a civilségben is megjelenítsék a maguk nagyszerű emberségét, szakmaiságát, és itt maradt tulajdonképpen – és akkor térjünk vissza – a Népfőiskolai Társaság, a Szövetség komoly szellemi támogatók nélkül.

Mihályfi Márta: Azért ezt nem mondanám így. Nem azt cáfolom, hogy nem mentek el mellőlünk sokan, akikre építkeztünk, hiszen Ugrin József is meghalt, vagy Jakab Sándor, Újszászy Kálmán. Szép kort megérték mindnyájan, de az élet rendje szerint itt hagytak sajnos bennünket.

Számomra feldolgozhatatlan máig Benda Kálmán halála. Ó nagyon nagy veszteség volt, emberileg és szakmailag egyaránt.

De azért kinőtt és kifejlődött egy olyan csapat és társaság a szervezeten belül, akik ugyan nem helyettesítették a nagy öregeket, és a nagy szellemi vezetőket, de felnőttek a dolgokhoz. Megmaradt mellettünk hála Istennek nagyon sokáig Kovács Bálint bácsi, aki református lelkész volt, az egykori Református Népfőiskolák nagy-nagy öregje. Ő töltötte be éveken át Benda Kálmán után az elnöki pozíciót a Magyar Népfőiskolai Társaságnál.

Egészen más típusú ember volt, de nagyon-nagyon sok mindent kaptunk tőle is útmutatásként, hosszú éveken keresztül. Egy idő után Kovács Bálint bácsi azt mondta, hogy ő már nem vállalja az elnökséget, mert túl öreg hozzá, és akkor választották meg Sz. Tóth Jánost elnöknek.

Igenis, volt néhány ember, aki kinőtt ebből a kezdeményező, alapító és kitaró társaságból, és szellemi vezetője lett a népfőiskola-ügynek, így Szigeti Tóth János. Az, hogy a népfőiskolák Magyarországon újra működni kezdtek, az jelentős mértékben köszönhető Szigeti Tóth János személyének.

...

Volt egy nagyon szigorú ellenőrző bizottsági elnökünk, akinek minden évben le kellett bizonylatokkal igazolni azt, hogy mennyi volt az adott év külföldi útjainak becsült értéke és ebből a Magyar Népfőiskolai Társaságnak mennyit kellett fizetnie. A maximális kiadást általában a reptérre való kimenetel költsége jelentette számunkra, semmi más. Pénzügyi, szakmai jelentéseink, mindig nyilvánosak voltak, és magukért beszéltek. Változatlanul állítom ma már, hogy egy egészségtelen szakmai irigység és féltékenység

lengte körül ezt a munkát itthon. Mi mással lett volna magyarázható az, hogy a nemzetközi pozícióval járóan folyamatosan haza hozott híreket, információkat az emberek elengedték a fülük mellett és kényelmesen haladtak a maguk begyepesedett útján.

Talán nem minden tanulság nélküli egy eset, amit ma már esetleg mindenki „felfog” a szakmában.

Brüsszelben több éves előkészítő munka után megszületett a Memorandum az élethosszig tartó tanuláért. Ennek az előkészítésében az európai szövetség is jelentős szerepet játszott. A szervezet elnökeként Sz. Tóth János a hivatalossá vált dokumentumot „aznap” haza hozta, két nap alatt készen volt a fordítás, és a következő héten már a közgyűlésünkre megjelenő lapszámunk teljes terjedelmében lehozta a Memorandumot.

Szerettük volna mielőbb közkinccsé tenni úgy, hogy a tagszervezeteinkkel közösen meg is vitassuk, mit jelent a felnőttek élethosszig tartó tanulása, és milyen szerepe van ebben szakmailag az európai dokumentumnak, a memorandumnak. És itt kezdődik az emlékezetes eset, amit amíg élek, nem felejték el. Akkor még majdnem mindig meghívtunk a közgyűléseinkre úgymond politikai képviselőket (jó ideje nem tesszük ezt már), de leginkább azért a szaktárcáktól hívtunk minisztériumi munkatársakat. Így jött el hozzánk arra a közgyűlésre Benedek András államtitkár, és jó bürokratához méltóan pontosan arra az időpontra esett be, amikor az ő előadása volt, hogy utána majd azonnal elmenjen. Tudom, hogy már vártuk – berohant az ajtón, és mi a kezébe nyomtuk a regisztrációnál a közgyűlési csomagunkat. Egyenesen kiment az asztalhoz, és kinyitotta – mondhatnám udvariasan – az újságunkat, és teljesen elhűlt. Annyira elhűlt, hogy nem tudta, vagy akarta takargatni a megdöbbenését és elmondta a következőket: tegnap este jött meg Brüsszélből, ott kapta kézhez a memorandumot angolul. Hogy létezik, hogy mi meg már kiadtuk magyarul? És itt tartja a kezében. Akkor ő most miről beszéljen nekünk, mert arra készült, hogy bemutatja ezt a szakmai újdonságot, aminek komoly súlya van a felnőttképzés területén és meghatározó lesz évtizedekre.

...

Tibori Tímea: Arra gondoltam közben, hogy a régi Budai Vigadó a 70-es évektől kezdve, amikor Népművelési Intézet lett, majd különböző nevek alatt futó módszertani és szakmai központ volt, országos szempontból, mindig fontos változtatások bölcsője volt. Ott nőttek ki a nyitott ház programok, közösségfejlesztő programok, a szociográfiai tábork felélesztése, ami messze túlmutatott a téli és a nyári népművelési gyakorlatokon, sokkal fontosabb célokat tűzött ki magának, vagy onnan indultak el igazán olyan új

művelődési mozgalmak, amelyeket így, vagy úgy, de a művelődési otthon-hálózat elég rendszeresen átvett. És ugyan történtek ott is átalakítások, és összevonások, és ÁMK-sítások, és sok minden egyéb, de mégiscsak ennek a háznak, a Corvin térnek volt egy olyan szellemisége, amibe nagyon jól illett volna a Népfőiskolai Társaság. És amit elmeséltél, ezek a megtorpanások, meg az össze nem illesztések, a kooperáció hiánya, ezek mind azt mutatják, hogy számos nagyszerű lehetőség kínálkozott, ezek egyike se tudott hosszú távon eredményessé válni. A kicsinyesség, a szakmai hozzá nem értés, sok mindent mondhatunk most. Miben látod most annak az okát – a demokrácia hiányán túl, ami itt a főkérdés -, hogy ez az élni-hagyni attitűd nem működött? Hogy nem működhetett egészségesen egymás mellett, vagy időnként tényleg összefogásban egy közösségfejlesztés és a népfőiskola programja, vagy egyfajta mentális képesség-, készségfejlesztés és a népfőiskola családprogramja, mi lehet annak az oka, hogy volt a kezdeti lelkesedés, majd pedig szépen, az interferencia törvénye szerint, kisimultak a hullámok?

Mihályfi Márta: Nagy merészség lenne részemről, hogy én adjak erre magyarázatot. Amit én személyesen megéltem...

Tibori Tímea: Pedig ez a kérdésem lényege: 30 év óriási tapasztalatot jelent az életedben. De egyébként is megvolt a felkészültség, illetve együtt „nevelkedtél” a szó legjobb értelmében a programokkal, együtt épült ki benned az a hit, és erősödött meg, hogy ezt lehet csinálni, nem hogy kell, ezt lehet csinálni!

Mihályfi Márta: Talán inkább visszakérdeznék, vagy kérdéssel válaszolnék a kérdésedre. Azok az irányzatok, vagy mozgalmak, amikről beszéltél, vagy felhoztad őket, közösségfejlesztés, művelődési házi mozgalmak, stb., azok továbbléptek-e, vagy tágult-e a köre a tevékenységüknek, vagy megtorpanak és maradtak egy körön belül? Vagy mindig törekedtek arra, hogy valami aktuális hatalomhoz kötődjenek, pusztán azért, hogy tudjanak forrásokat előteremteni? Vagy keresik az emberek a programjaikat, vagy ők keresték a másokkal való együttműködést? Nyitottak voltak

a másokkal való együttműködésre? Vagy egyáltalán életben maradtak?

Én úgy gondolom, hogy az alap, ami mindennek a háttérben ott volt-van, az emberi kicsinyesség. Ha azt látja valaki a másikban, hogy ugyan hozzád fordult és fölajánlotta az együttműködését, és ennek ellenére nem adott és nem fogadott el semmit tőle, és aztán azt látják, hogy az a másik továbblépett és él tovább, teszi a dolgát megtorpanás nélkül. Hogy ez mit váltott ki az emberekből? – hát ezek merülnek fel bennem a kérdésed kapcsán. Mert egyébként ezt láttam. Ezt tapasztaltam, és változatlanul az a véleményem, hogy bezárkóztak egy körbe, a saját fontosságuk elsőbbségét véelve. No és persze attól is óvakodva, hogy ha a hatalomtól valamilyen forráshoz jutnak, azt nehogy meg kelljen osztani másokkal.

Miközben, hogyha átnézik a dokumentációnkat és a programjainknak a sorát – az előbb te is mondtad –, látod, hogy tudatosan építkeztünk. Bár többen megvádoltak bennünket, hogy „ti mindig belekaptok valamibe”. Mi nem kaptunk bele mindig valamibe, hanem mindig építkeztünk, és továbbléptünk, és nyitottuk szélesebbre a kaput, pontosan ahhoz igazodva, amiről az derült ki, hogy szükség van rá.

Kérdezem én, hogyan léptek tovább az általad említett szervezetek, mozgalmak?

Szerintem gondolkodjunk el ezen, ki-ki a maga szemszögéből ezekre a kérdésekre próbáljon meg választ adni. Én úgy vélem, hogy ezekre a kérdésekre, ha választ adunk, sok kritika lenne elmondható róluk. Biztos, hogy rólunk is, de azért a ránk legjellemzőbb az, hogy nem adjuk meg magunkat. Ma sem.

És nem mellékesen rólunk elmondható, hogy megmaradtunk!

Csak megismételni tudom, hogy ha nincs az a nagyon erős, megalapozott 10-15 éve az alapítás után a szervezetünknek, akkor valószínűleg könnyebb lett volna a jelenlegi politikának is, vagy bármelyik politikai hatalomnak is elbánnia velünk. Így ugyan gazdasági szempontból eszköztelenné tettek/tesznek bennünket vissza-visszatérően, de szakmailag és emberileg – szeretném itt és most is kijelenteni – továbbérettünk.

Nem tudom, hogy mit kellett volna még nekünk azért tennünk, hogy úgymond a rendszerváltozás után fölerősödött kulturális civil mozgalmak, vagy szervezetek egymásra találjanak és képesek legyenek együttműködni? Aktuális példának, beszédes mintának tudom felhozni a tanárok jelenlegi küszködését a közoktatási kérdésben, a hatalommal szemben. Úgy látom, hogy megindult sikeresen a belső bomlasztás, vagy felülről a bomlasztás, és az érintettek képtelenek összefogni. Én nem mondom azt, hogy a magyar ember ilyen, mert ilyet nem lehet, nem szabad mondani, mert a magyar ember egyébként nem ilyen, hanem ilyen borzasztó manipulatív a hatalom, és ilyen borzasztó manipulatív azok, akik hatalomra vágnak. Remélhetőleg nem túlzom el a mi szervezetünk szerepét, ha esetünkbe is úgy gondolom, hogy a hatalom mindig figyelt. Persze nem kísértek mindig figyelemmel bennünket, egy fenét! De mindig egy kicsit ott voltunk valahol a hatalom látószögében, és hogyha netán belendültünk, akkor a koppintás az mindig bekövetkezett. Képletesen szólva, mert mindnyájan tudjuk, hogy nagyon különböző módszerei vannak a hatalomnak ahhoz, hogy ellehetetlenítsenek szervezeteket és embereket. Ennyi. A mai napig nagyon sajnálom, hogy a művelődési házakkal való átgondolt és tudatos együttműködésből nem lett semmi. Esetleges és kiemelkedő egyedi, helyi együttműködések kialakultak, de nem váltak jellemzővé.

Vagy volt egy ugyancsak komoly elképzelésünk, tervünk – miután kivittünk sok polgármestert külföldi tanulmányútra –, mond-

juk úgy, hogy vettük magunknak a bátorságot és előterjesztettük az önkormányzatok és népfőiskolák egymásra utalt együttműködési elképzelését. Erről később még egy kis füzetet is kiadtunk – menyire fontos lenne a helyi együttműködés az emberi értékek megőrzése, fejlesztése, értékek építése szempontjából. Ez ne merüljön ki abban, ami mai nap is jellemző egyébként a művelődési házak tevékenységében a kistelepüléseken: a hetente egyszer – kétszer, vagy igen komoly időkorlátok között kinyitó művelődési házak tevékenységének éves viszonylatban az egyik legmeghatározóbb program – a közös disznóölés. Én nem becsülöm alá a disznóölést, semmit nem becsülök alá, ami összehozza az embereket és közösségekben végeznek valamit, de egy disznóöléstől nem művelődnek az emberek, nem lesznek felkészültek. Minden disznóölés azzal végződik, hogy jó sokan leisszák magukat, és elégedetten elalszanak. Miért jó ez egy helyi vezetésnek, mitől olyan jó ez a program? Az, hogy a legfelső vezetésnek ez a jó, azt értem – hiszen nincs szüksége a hatalomnak művelt emberekre, sőt kifejezetten fél a felkészült és művelt emberektől.

De hogy egy helyi vezetésnek nem nyílik ki a szeme és nem látja be, hogy művelt és felkészült emberek nélkül nincs helyi fejlődés, fejlődés és előrelépés, ez riasztó.

Az a szomorú, hogy a disznóölésekre sok esetben van finanszírozási keret, de arra, hogy a kistelepülésen élők között az általános iskolai végzettséget be nem fejezőknek mindenhol helyben tartsanak képzéseket, hogy normálisan tudjanak írni, olvasni, egy úrlapot kitölteni, hogy tudjanak egy életrajzot írni, hogy tudjanak egyáltalán egymás között összefüggően, kerek mondatokkal beszélni – arra nincs pénz.

Lassan másfél évtizede hangoztatjuk és bizonyítjuk a munkánkkal, hogy alapképzettségű képzésekkel kellene foglalkozni mindenhol, mert rászorul a felnőtt lakosság. Nincs másról szó, mint amiről az a bizonyos Memorandum beszél. A Memorandum közzétételkor még, mint fehér hollóra néztek ránk, mit akarunk mi? Mi az, hogy kompetencia? Már megint mit majmolnak ezek? Sosem felejttem el, beindultak az operatív programok Magyarországon is 2004-ben. Volt az úgynevezett HEFOP program, a meghirdetés első körében, ezen belül egy bizonyos projekt típusban összesen hét pályázó nyert, és a hétből kettő népfőiskola volt, ami szerintem egy nagyszerű arány országos szinten, és az egyik a Népfőiskolai Társaság volt. A másik pedig tagszervezetünk, a Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesület. A pályázati programban kifejezetten a felnőttkori kompetenciákkal foglalkoztunk. Fantasztikus eredménye volt a projektnek egyébként, és a szakmai ellenőr, aki járt ki hozzánk (akkor még szakmailag felügyelték a munkát, nemcsak a pénz felhasználását ellenőrizték – már amennyi a megnyert pénzből most a pályázónál maradt...). Negyedévente járt hozzánk a két éves projekt alatt, hogy hol tartunk, mit csinálunk. Neki kellett elmagyaráznom, hogy mi az a kompetencia, és mi az, hogy kompetencia-képzés, és miért ezt csináljuk. Ma meg már a vízcsapból is kompetencia jön, csak éppen kérdés, hogy mit csinálnak, és mit érnek el vele.

A korrektséget és a hozzánk való viszonyulást mi sem jellemzi jobban, mint hogy az általunk lefordított, közzétett memorandumot később még minisztériumi és egyéb szakmai, intézményi szinten is úgy használták fel, hogy azt nem voltak képesek feltüntetni az írásos anyagokban, hogy a fordítást készítette és közzétette az MNT – tisztelet a ritka kivételnek.

...

Készült Budapesten, 2016 decemberében